

“ŞƏHRİ-MƏHRİ”

USTADNAMƏ

Bimurvətsən, biinsafsan, zalımsan
Gəlmişəm əlindən amana, dünya!
Atdırdın Adəmi behişt bağından,
Döndərdin göz yaşın ümmana, dünya!

Ağlar qoydun mərd oğullar anasın,
Dağıdıbsan qəhrəmanlar qalasın.
Ərzurumda Xan Kərəmin lələsin
Salıbsan çovğuna, borana, dünya!

Fərhadın külüngün vurdun başına.
Qoymadın yetməyə can sirdaşına.
Kərəmi yandırdın eşq atəşinə,
Məcnunu eylədin divana, dünya!

Yazaram şerimi yeri gələndə
Eybini üzünə deyərəm mən də.
Nə insaf, nə mürvət görmədim səndə
Uyubsan namərdə, şeytana, dünya!

Ağacan da həqiqətdən söyləsin,
Oxuyub mənasın bəyan eyləsin.
Var ilahim bəlkə qismət eyləsin,
Öləndə bir aşna qurana, dünya!

Ustadlar ustadnaməni bir deməz, iki deyər. Biz də deyək
iki olsun, düşmənin gözü ovulsun.

Köklü bir qayanı atalar demiş,
Qaldırıb yerindən yel ata bilməz.
Layiq bilməz namusuna, arına
Namərd kölgəsinə mərd yata bilməz.

Dolandım dünyanı şair sanında,
Gövhər xırd eylədim mərd meydanında.
Arif bazarında, sərraf yanında
Hər yetən orada vəş sata bilməz.

Görəndə dostuna sən eylə hörmət,
Hər yetən namərdə eyləmə minnət.
Ağacan, yetənə bəsləmə hörmət
Keçən günlərinə gün çata bilməz.

Ustadlar ustadnaməni üç deyər. Biz də deyək üç olsun
namərdin ömrü puç olsun.

Daha sənə çox ixtiyar vermərəm,
Durgunan yerində farağat, dilim.
Danışsınan ziyanını çəkirəm,
Açırsın başıma ələman, dilim.

Nə desələr cavabında hazırsın.
Cismi-cəsətimə qəbir qazırsın.
Hərdən toxunmalı şeir yazırsın,
Hər yetənlə olmaz zarafat, dilim.

Ağacan düşünür çox tarixləri,
Şuara elmindən doludur səri.
Diş olmazmı ötkəm dilin çəpəri,
Durgunan yerində farağat, dilim.

Sizə kimdən xəbər verək, Misir vilayətində Həsən paşa, Hüseyin paşa adlı iki qardaşdan. Bu qardaşlar çox varlı idi, dünyada nə nazı-nemət desən onlarda tapmaq olardı. Əmə di gəl ki, bu iki qardaşın heç birinin övladı olmurdu. Bu dərd hər iki qardaşı saraldıb-soldurmuşdu. Kəsib-kusuba əl tutmaqdan, yetim-yesirə yedizdirməkdən yorulmuşdular. Günlərin bir günü Həsən paşa bağçada güllərə tamaşa eləyirdi. Hüseyin paşa qardaşını bağçada qəmli-qəmli gülləri iylədiyini görüb onun yanına gəldi.

– Nə var ay qardaş, gənə niyə qaş-qabağın yernən gedir, elə bil dünyanın bütün badi-xərəcanı sənnən alıblar. Həsən paşa başını qaldırıb qardaşının üzünə baxdı, dərinnən bir köks ötürüb dedi:

– Eh, ay qardaş, ikimiz də bir gündəyik, sabah bir gün başımızı qoyub bu dünyadan köç eliyəcəyik, bəs bizim yurdumuzda bir yurdçu qalmayacağı? Kimə qalacaq bu cəh-cəlal?

Hüseyin paşa dedi:

– Rəhmətliyin oğlu, qismətdən artıq yemək heç kimə nəsib olmayıb. Nə yazılıb onu da görəcəyik. Allah özü məsləhət bilən yaxşıdır. Bir də gördün bizə əncam çəkdi.

Hüseyin paşa bunu demişdi ki, iki qardaşın arasında bir nurani Dərviş nazir oldu. Əlində bir qırmızı alma tutub Həsən paşaya yaxınlaşdı. Götür dedi, oğlum götür. Bu almanı tən yarı bölərsiniz, yarısını evə aparıb arvadınızla yarı bölüb yeyərsiniz. Vaxt gələcək onda sizin birinizin qızınız, digərinin oğlu olacaq. Mən bəri başdan onların butasını da verdim.

Bunu deyib dərviş baba qeyb oldu. Hər iki qardaşın sevinci yerə-göyə sığmadı. Evə çatanacan əhd-peyman bağladılar. Həsən paşa dedi:

– Sənin qızın, mənim oğlum olsa qızını oğluma alacam, yox əgər mənim qızım sənin oğlun olsa onda mən öz qızımı sənin oğluna verəcəm.

Bəli, hər iki qardaş almanı tən yarı bölüb sevinə-sevinə xanımlarının yanına qaçıb yarım almaları bunlardan da bölüb yedilər. Həmin axşamnan bu qadınların boynuna uşaq düşdü.

Günlər keçdi, həftələr dolandı, aylar dolandı. Doqquz ay, doqquz gün, doqquz saat, doqquz saniyə tamamda Həsən paşanın oğlu, Hüseyin paşanın bir qızı oldu. Elə həmin günnən körpələr dayələrə tapşırıldı. Bir qiyamət, bir vur çartasın oldu ki, gəl görəsən. Bu sorağı eşidən ayrı yerlərin paşaları sultanları göz aydınlığına gəldilər. Böyük məclisdər quruldu, oğlanın adını Şəhri, qızın adını Mehri qoydular.

Bu münvalnan uşaxlar böyüməyə başladı. Məktəb yaş çatanda ikisi də bir məktəbdə oxudular, elə bil saat-saat böyüyüdürlər. Əmə axır vaxtlar özləri də bir-birindən ayrı dura bilmirdilər. Bir gün dərstdə yan-yanı oturmuşdular. Molla baxıb gördü ki, Şəhri Mehrinin əlini alıb ovcunun arasına qızınan məzələnir, heç dərse də fikir vermir. Bu işin üstünü axşamca vurmur, axşam gedib Hüseyin paşaya çatdırır ki, bəs deməzsənmi Şəhri Mehriyə eşqbazlıq edir. Həmə günün səhəri Hüseyin paşa Mehrini daha dərse qoymadı. Bu Şəhrini yaman kədərləndirdi. Əhvalatdan Həsən paşa xəbərdar oldu. Gedib qardaşınan məsələni öyrənmək istədi. Qardaşı Həsən paşanı çox soyux qarşılayıb, dedi ki, bizim əhdimiz baş tutası döylü. Mən sənin oğluna qız vermiyəcəm. Düzü Həsən paşanın elə quru adı qalmışdı, paşalığı zadı, malı-dövləti yoxuydu. Hüseyin paşa da fikirləşirdi ki, bir varlı paşaynan qohum olaram, onun sayəsində öz var-dövlətim artar. Qardaşınan mənə bir şey çıxmaz.

Həsən paşa işdən agah oldu, kor-peşiman evə qayıdıb əhvalatı arvadına danışdı. Şəhri harasa getmişdi. Gəlib atasını belə qanıqara görəndə gözlərinə inanmadı. Soruşdu, gecədən-gec cavab aldı, məsələdən bu da agah oldu. Başına elə bil bir qazan isti su tökdülər. Şəhrinin vəziyyəti ağırlaşdı, gözdər qaraldı, ağız köpükləndi, bir müddət bihuş olub yatdı. Bəli, bu işdən ata-ana bərk təşvişə düşdü. Həkim-loğman çağırıldı. Şəhriyə bir əlac eliyən tapılmadı. Kim baxdısa da hamısı bir söz dedi ki, bunun dərdi eşq dərdidi. Sevgilisinə qovuşmasa sağalası döylü. Bu minvalnan on-on beş gün keçdi, Şəhri elə saralmışdı, elə saralmışdı elə bil aylar-illər xəstəsidir. Dili sözdən, dizi gücdən qalmışdı. Əmə Mehriyə məhəbbəti əvvəl-kinnən də qat-qat artıq başında qalmışdı.

Günlərin bir günü Şəhriyə Mehri vədələşib ova çıxmalı olurlar. Şəhrinin ova getməsinə Mehri atasının xəbəri olmur. Həsən paşa elə bilir ki, Mehri ova qızdarnan çıxır. Odur ki, həyətdə nökr saxladığı Yaradanqulunu çağırıb onu da Mehriyə qoşur.

Bəli, cavannar atdara süvar olurlar. Üz qoyullar ovlağa tərəf. Atları çapa-çapa hər üçü gəlib bir ovlaq yerinə çatırlar. Şəhri Mehriyə Yaradanquluya deyir ki, siz buralarda bərədə durun mən gedim dağın o üzündən ovu qovum bu tərəfə. Razılaşırlar, Şəhri atı çapıb gedir ov dalınca. Şəhri getməkdə olsun, eşit Mehriyə Yaradanquludan. Şəhri aralanan kimi, Mehri Yaradanquluya dedi ki, get o qabaqda Bənövşə dağının ətəyində qoşa bulaq deyilən gözəl bulaq var, həmə bulaqdan güzəni doldur gətir. Yaradanqulu “baş üstə xanım”-deyib gözdən itdi. Tezdiyə qayıd gəldi, güzə də dolu. Mehri xanım güzəni başına qaldırıb içində Yaradanqulu qıza elə tamaşa eliyir ki, elə bil aşiq-məşuquna baxır. Mehri

bu işdən çox ajıxlandı, üzünü Yaradanquluya tutub dedi:- gözdərinin şorvasını axıda-axıda mənə niyə belə baxırsan. Ayıb döyülmü sənnən öteri. Mən dünyaya gəlməmişdən sən mənim atamın qapısında qarabaşsan, bu nə hərəkətdi sənnən? Belə deyəndə Yaradanqulu dedi:-Xanım, başına dönüm, deyillər gözəl su içəndə baxmağın yerini heç nə verməz. Deyəllər gözəl su içəndə onun boğazında su da görünür. Odu ku xoşum gəldi sənnən, dura bilmədim baxdım. Yaradanqulu sözünü qutaran kimi Mehri ona bir elə tərs sillə tutuzdurdu ku, yazığın gözünən od sıçradı. Yaradanqulu hirsdi-hirsdi güzəni yerə qoyub, dedi: xanım bu hayıfi səndə qoysam, yer üzündə mənənən alçaq adam yoxdu. Sözünü deyib yola düşdü. Bir müddət keçəndən sonra dayanıb bir yerdə nəfəsini dərdi. Öz-özünə mızıldamağa başladı:

– İndi mən Mehriyi möhkəm yanadım. dedim:-bu qisasımı alım. Koroğlunun üstünə gedib əhvalatı olduğu kimi danışsam, Koroğlu dərimə saman təpər. Yaxşısı budu bir baş gedim Calalı Kürdün iyidi Kürdoğlunun yanına. Kürdoğlu ağaya-paşaya xərac vermir. Bu tərəflərdə hamı onnan tük salır. Gedif dəjəm, Kürdoğlu nə qədər sarayında gözəl var onnarın hamısınnan gözəl Hüseyn paşanın qızı Mehridi. Elə bir qız təkçə sənin kimi iydə layıxdı. Qoyma elə gözəli qurda-quşa qısmat olsun. Al caynağına gətir.

Hə... Yaradanqulu beləjə planı qura-qura ağlına gəldi ki, Mehri ovdan qayıtmamış gedim saraydan onun şəklini götürüm aparım Kürdoğluna.

Bəli, Yaradanqulu nejə fikirləşmişdi, eləjə də, elədi. Şəkili də qoltuğuna vurub tüpürdü dabana. Calalı Kürdə Kürdoğlunun yanına üz qoydu. Az gəldi, çox gəldi, onnan işimiz yoxdu, gəldi çatdı Kürdoğlunun hüzuruna. Şəkili göstərib,

əhvalatdan onu agah elədi. Kürdoğlu birə beş qıza vuruldu. Onu da deyək ki, Yaradanqulu qızın dilinnən Kürdoğlunun adına yalançı bir namə də yazdırmışdı ki, can Kürdoğlu, sənnən ötrü dəli-divanayam, atam məni zornan əmim oğlu Şəhriyə verir, gəlib məni azad eliyib özünə arvad aparmasan, mənim ləçəyim sənin başına olsun. Kürdoğlu naməynən tanış oldu, oxudu, əmə Yaradanquludan gözü su içmədiyindən öz adamlarına tapşırırdı ki, mən gedirəm, qayıdım gələnətən bunun əl-ayağını bağliyin. Qoymayın qaçım eləsin. Yalan danışırsa başını bədəninnən ayırajam.

Bəli... Kürdoğlu bir neçə atdıynan üz tutur Hüseyin paşanın torpağına. Hüseyin paşa atdıların bir yerdə Kürdoğlunu görür. Der: - a bala, buralarda nə at çapım oynadırsan? Mənnən bölünməz malın ha yoxdu. Bu yerdə Mehri özünü at üstündə yetirir. Kürdoğlu baxır görür Yaradanqulu gətirən şəkildəki bu qız həmin özüdü. Odu ku irəli gəlib həmin yalançı məktubu qıza uzadıb der ki, bu məktubu Yaradanquludan sən mənə göndərisən. Gəlmişəm səni aparım. Mən Kürdoğluyam. Mehri kağızı alıb oxudu, cırıb Kürdoğlunun üstünə atdı. Dedi igid, çıx yolunna get. Yaradanqulunun fitnəsinə uyma. Mənim istəklim öz əmim oğlu Şəhridir. Onu bütün dünyaya dəyişməyəm. Buların söhbətindən sora Şəhri də gəlib ovdan qayıdır. İşdən agah olur. Mehrinin Kürdoğluyun söhbət elədiyini eşitmişdi, əmmə bilmirdi nə məzmununda söhbət eləmişdi. Odu ki, qısqançlıqdan götürdü görək Mehriyə nə dedi:

Şəhri:

Oxumuşam həqiqətin kalamın
Gedirsən, ay Mehri, yara nə dedin?
Sənə verdim Kürdoğlunun salamın
Gedirsən, ay Mehri, yara nə dedin.

Mehri xanım:

Mənə qənim ola həqiqətin kalamı
Qorxma, yarım, düz ilqarım sənnəndi.
Lazım deyil Kürdoğlunun salamı,
Qorxma yarım, düz ilqarım sənnəndi.

Şəhri:

Kürdoğlunun dürlü-dürlü halı var,
Yemək üçün şəkəri var-balı var.
Geymək üçün yaşılı var, alı var
Gedirsən, ay Mehri, yara nə dedin?

Mehri xanım:

Adam var ki, aynan-günün baxşısıdı,
Adam var ki, dindirməsən yaxşısıdı.
Namərd atlasınnan kətan yaxşısıdı
Qorxma, yarım, düz ilqarım sənnəndi.

Şəhri:

Şəhriyəm, sürmədik zövqiynən səfa,
Yolunda çəkmişəm çövrüynən-cəfa.
Söylə vəfalısan, yoxsa bivəfa
Gedirsən, ay Mehri, yara nə dedin?

Mehri xanım:

Mən Mehriyəm namusumu atmaram,
Seyrağub sözünə hərgiz bitməmə.
Şəhri sevgisiyəm, yada getməmə,
Qorxma, yarım, düz ilqarım sənnəndi.

Kürdoğlu baxıb gördü kü, Mehrinin aşılığ, şairliyi də var. Şəhriynən əməlli başdı deyişdilər, oduku dili dinc durmadı. Dedi: xanım, sənın aşılığın da var imiş. Mehri sözə söznən cavab verif dedi ki, lağ eləmə, gəl mənı qadın libasında görmə, oğulsansa sözdərimə cavab ver: Aldı görək nə dedi:

Mehri xanım:

Necə güldü zımandanda açalı,
Vədəsi gələndə tarımar olur?
O kimlərdi bəlli günə dayanmaz,
Özü öz sözündə kiriftar olu?

Kürdoğlu:

Qar bir güldü zımandanda açılı,
Vədəsi gələndə tarımar olu.
İkiüzlülər bəlli günə dayanmaz,
Özü-öz sözündə kirifdar olu.

Mehri xanım:

O nədir ki, öz-özünə qurulu,
O nədir ki, həm yıxılı, hörülü.
O nədir ki, göydən yerə sərili,
O nədir ki, gündə min təhər olu?

Kürdoğlu:

Boyun bağıdı öz-özünə qurulu,
O könüldü, həm yıxılı, hörülü.
O eylikdi göydən yerə sərili,
O fikirdi gündə min təhər olu.

Mehri xanım:

Nə çeşmədi, çeşmələrdən suludu?
Nə badədi, yarı döylü, doludu?
O nədi ki, on beşində uludu?
Otuzunda təzə tifil-tər olu?

Kürdoğlu:

Göz çeşmədi, çeşmələrdən suludu,
Eşq badəsi yarı döylü, doludu.
O aydı ki, on beşində uludu
Otuzunda təzə tifil tər olu.

Bu deyişmə bitdikdən sonra mehri xanım yenə də üz tutdu Kürdoğluya, görək neçə dedi, o neçə cavaf verdi:

Mehri xanım:

Ay Kürdoğlu, bircə ərzim alasan,
Həqiqətin söylə neçə yolu var?
Neçə təbəqədən üstə duranlar,
O kimlərdi əllərində dolu var?

Kürdoğlu:

Dinlə cavabını, ay Mehri xanım,
Ərəsətin yetmiş iki yolu var.
Yeddi təbəqədi üstə duranlar,
O qırxları, əllərində dolu var.

Mehri xanım:

O nədi ki, işlər-yoxdu onda dən,
Nə heyvandı onun gözü bir xırman?
Dünyada yarandı neçə-neçə can,
Onnarın hazırda neçə dili var?

Kürdoğlu:

Fələk çərxi dəyirmandı, yoxdu dən,
Yunisi udanın gözü bir xırman.
Adəm-həvva hax yaradıb iki can
İki canın yetmiş iki dili var.

Mehri xanım:

Sən də mənim dediyimi qanasan,
İgidlər içində bircə dönəsən.
Səni görüm od tutuban yanasan,
Bu Mehrinin məlul-müşgül halı var.

Kürdoğlu:

Sən də mənim mətləbimi qanasan,
Gözəllər içində bircə dənəsən.
Mənnən daha qurtarmazsan yaxa sən,
Kürdoğlunun yüz min fitnə-feli var.

Kürdoğluyunan Mehrinin bu cür deyişmələri ovdan təzə
qayıtmış Şəhriyə yaman yer eləyir. Götürür görək üzün tutur
Mehriyə nə deyir:

Şəhri:

Canım Mehri, gözüm Mehri,
Ged, ay Mehri, beyvəfasan.
Sənə qurban özüm Mehri,
Get, ay Mehri, beyvəfasan.

Mehri xanım:

Canım Şəhri, gözüm Şəhri,
De görüm nə xəbərin var?
Sənə qurban özüm Şəhri,
De görüm, nə xəbərim var?.

Şəhri:

Kürdoğlu şərbətin içər,
Şəninə tirmələr biçər.
Aranızdan ilqar keçər
Get, ay Mehri, -bivəfasan.

Mehri xanım:

Yardan üstümdən qadir,
Günəş üzün olub bədir.
Söylə mənim suçum nədir
De görüm nə xəbərim var?

Şəhri:

Mən Şəhriyəm, yana-yana,
Necə ki şamla-pərvana.
Buyurun şaha fərmana,
Get, ay Mehri, bibafasan.

Mehri xanım:

Mehri canında yarası,
Silinsin gözün qarası.
İkimiz alma parası
De görüm, nə xəbərini var?

Bəli, bu deyişmə qurtarandan sonra Şəhriyənin Mehri atası minif dördnala çapa-çapa gənə oylaxlara tərəf üz tuturlar.

Kürdoğlu da elə bilir ki, bular Hüseyn paşanın sarayına üz qoyublar. Odu ki, der gərək kedif Mehriyi öz öylərinnən atasının yanına davaynan-dalaşnan götürüb aparam. Kürdoğlu atı qova-qova gəlir ki, sarayda ins-cins yoxdu. Mehriyi gördüm deyən də yoxdu. Odu ki, üzün saraya tutuf nə deyir:

Gəlmişəm yarın eşqinə,
Mehrim köçüb xəbərim yox.
Həsretəm şirin dilinə
Mehrim köçüb xəbərim yox.

İrəngi dağlar nərgizi,
İşvəsi yandırdı bizi.
Sevdiyim o türkmən qızı
Mehrim köçüb xəbərim yox.

Kürdoğluyam oldum buta,
Məni saldı yanar oda.
Qamçı vurdum səmənd ata
Mehrim köçüb xəbərim yox.

Kürdoğlu sözünü tamama yetirir, Şəhərdə əlinə düşən ins-cinsi əmuddan qılıncdan keçirir ki, bəs tez olun Mehrinin yerini deyin. Gecə sübhə qədər aləmi dörd dolanır öz başının adamlarınnan Mehrini gördüm deyən olmur. Səhər açılma açıldı baxıb görür ki, elə gözəl yel əsdi ki, fikirləşir der əyə, gəlsənə bu sabah yelinnən Mehrini xəbər alım. Odur ki, başladıyır sabah yelindən soruşmağa:

Kürdoğlu:

Əsib-əsib nə diyardan gəlırsən,
O yardan xəbər ver sən, sabah yeli.
Şan-şan edib bağrım başın dələrsən,
O yardan xəbər ver sən, sabah yeli.

Nə əsırsən alçaxlardan, ucadan,
Toxunursan pəncərədən, bacada.
Yarım yuxusuzdu yarı gecədən,
O yardan xəbər ver sən sabah yeli.

Kürdoğlu mayıldı sabah yelinə,
Qeyri bülbül qona bilməz gülünə.
Mənim xatirimə, allah yoluna
O yardan xəbər ver sən sabah yeli.

Bəli, Kürdoğlu burda vurnuxa-vurnuxa Mehriyi axtarmaqda olsun. Eşit Mehridən-Şəhridən. Mehriynən Şəhri elə ki, atdarı çapa-çapa ov dalınca getdilər, gəlib bir cəzirəyə ormanına çıxdılar ki, heç deyiləsi döylü. Bərk ajmışdılar. Əmə yeməyə heç şey yox idi. Şəhri atdan düşüb yayını-oxunu götürüb Mehriyə dedi ki, gedim bir az ov eliyim, sən də dur atdarın yanında. Mehri bu gözdəməknən Şəhrini çox gözlədi, duman-çiskin dağları elə bürüdü ki, gəl görəsən. Şəhərdən neçə günnük yol gəlmişdilər, həm də bu tərəflərə birinci dəfəydi ki, ova çıxırdılar. Odu ku, heç yanı tanımırdılar. Mehri dağları-daşları lərziyə salan səsnən qışqırdı. Nə fayda, Şəhri onun səsinə eşidə bilmirdi. Bu münvalnan iki sevgili həmən günnən ayrı düşdülər. Günlərin bir-günü Şəhri bir göyənnik yerdə uzanmışdı arxası üsdə, birdən gözü səmada hərəkətdə olan buluda sataşdı, götürdü görək nə dedi:

Göy üzündə, para-pata buludlar,
Bulud, heç xəbərin varmı yarımnan?
Ciyər olub hazır para buludlar,
Bulud, heç xəbərin varmı yarımnan?

Bulud gedər obasına-elinə,
Laçın könlüm sona qoymaz gölünə.
Tanrı xatırına, mövlan yoluna
Bulud, heç xəbərin varmı yarımnan?

Şəhritəki bulud, irəngin qara,
Ciyərim olubdu bir həzər para.

Dolanıb gedirdi hansı diyara,
Bulud, heç xəbərin varmı yarımnan?

İndi Şəhri axtarmaqda olsun, görək Mehrinin başına nə gəldi. Mehri Şəhridən aralaşandan bir neçə gün sora gəlib bir çobana rast gəldi. Çoban belə qorxulu yerlərdə qız xaylağının gəzdiyini görüb yaman təcüb eliyir, odu ki, soruşur, deyir: ay bəji, nədi sənin buralarda tək gəzməkdə məqsədini, bilmək olarmı? Mehri götürür görək nə deyir:

Başına döndüyüm, ay çoban qardaş,
Görsən Şəhri yarı sal yola gəlsin.
Mən ağlaram, didəm verər qanlı yaş,
Görsən Şəhri yarı, sal yola gəlsin.

Çoban qardaş, mən yarımı götürdüm,
Götürüb sən bu virana gətirdim.
Fələk vurub, bu səhrada itirdim
Görsən Şəhri yarı sal yola gəlsin.

Mehriyəm düşmüşəm hicran cəhrinə,
Dözə bilməm ayrılığın təhrinə.
Söylə yarım getdi Qala şəhrinə
Görsən Şəhri yarı, sal yola gəlsin.

Mehri burda çobannan hal-əhvalda olsun, eşit Kürdoğludan. Kürdoğlu neçə vaxt idi ki, işini-gücünü buraxıb Mehrinin sorağından diyarbadiyar dolaşırdı. Heç kimnən “gördüm” - deyən yox idi. Bir gün Kürdoğludan soruşurlar ki, ay Kürdoğlu, noldu sənin bu Mehri xanımın, neçə vaxtı izinə düşüfsən. Kürdoğlu götürdü görək nə dedi:

Kürdoğlu:

Göy üzünən uçan sonam,
Düşər göllər arasına.

Yar ki, yardan ayrı düşər,
Ağlar-sızlar çarasına.

Qızıl almanı dişləsin,
Dörd yanını gümüşləsin.
Yol düşüb, karvan işləsin
Mehri yarın baxçasına.

Kürdoğluyam, mənə oldu,
Saralıb gül irəngim soldu.
Mehri mənən kənar oldu
Dağlar düşdü arasına.

Kürdoğlu çox gəzdi-dolaşdı, Mehri xanımı tapa bilməyəndə əlacı kəsilib Yaradanqulunu yanına çağırırdır dedi ki, xıncır oğlu xıncır, mənə bu sövdaya sən kirifdar eliyifsən. İndi özün bil Mehrini tezliklə tapırsan tap, tapmırsan başını bədəninən ayıracam. Yaradanqulu çarığın iplərini bərkitdi, düşdü diyarbadiyar gəzməyə. Az gəzdi, çox dolaşdı, gəldi Yeddi qala şəhərində Mehri xanımın sorağını aldı. Bir yannan da Şəhri qızın sorağıynan axtara-axtara gəlib çıxdı Yeddi qala şəhərinə. Yazıx Mehridən ayrılan müddətdə bir günə düşmüşdü kü, dilnən deyiləsi döylü. Pal-paltarı cırıx-cırıx olmuşdu. Elə bu görkəmnən Şəhri gəlib Yeddi qala şəhrinin Gül baxçasına daxil oldu. Bağban gördü ki, dilənçi kökündə bir adam gəlib girdi Gül bağçasına. Tez gəlib Şəhriyi çıxartmaq istədi. Dedi:- Zalım oğlu, bu görkəmnən sənənin bu bağda nə ölümün var?. Bu bağ Yeddi qala şəhrinin qızı Mehri xanımın bağçasıdır. Səni burda görür mənim dərimə saman təpdirər. Onsuz da xanımın qanı qaradı. Neçə illərdi sevgilisi Şəhrini axtarır, amanın bir gününü çıx burdan, mənə nahaq qana salma. Şəhri bağbana

çox yalvar-yaxar elədi, bağbanın ona yazığı gəldi. Dedi:-Görürəm qəribsən, o ki, dincəlmək fikrindəsən bu gül kollarının birinin dibində gizdən, yoxsa indi Mehri xanım 40 incəbel qıznan gəzməyə çıxacaq. Səni görməsin. Şəhri bağbana razılıq elədi, sakitcə bir gül komasının arxasına keçib Mehri xanımı gözdəməyə başladı. Mehri xanımın gəzməyə gələcəyini eşidəndə yazığın ürəyi nanə yarpağı kimi əsməyə başladı.

Şəhri kolun dalında sakitcə durub gözdüyüdü. Bir də onda gördü ki, Mehri xanım 40 incəbel qıznan budu gəldi gül bağçassını seyr eləməyə. Şəhrini təzədən əsmə tutdu, yerində dinc dayanıb dura bilmədi, gizlincə bağbanı yanına çağırırdı.

Mehri xanım qızlardan aralanıb bir ağacın dibində Şəhri deyə ağlamağa başladı.

Bu vaxt Şəhri üzün bağbana tutub dedi, bağban, görürəm sən məni tanımadın, bu illər ərzində çox əziyyət çəkmişəm. Şəhri mənəm, qoy çıxım özümü Mehri xanıma göstərim.

Nəsə qızlar bir qədər bağçanı dolaşandan sonra çıxıb saraya tərəf üz qoyurlar. Şəhri daha dözmədi, dedi: - bağban, gəl mənə zülm eləmə, ürəyimdə üç xana sözüm var, izin ver deyim. Bağman baxdı gördü iş o yerdə döylü icazə verdi. Götürür Şəhri görək nə deyir:

Qurbanam qələm qaşına,
Qəddi qələmkar yavaş get.
Durum dolanım başına,
Mələk sitəmkar yavaş get.

Uca dağlar başı qardı,
Mən çəkdiyim intizardı.
İnan səni gəzən yardı,
Qəddi qələmkar yavaş get.

Mən Şəhriyəm yana-yana,
Yandı bağırim döndü qana,
Sən də dönübsən sultana
Mələk, sitəmkar yavaş get.

Şəhrinin belə yanıklı oxumasını eşidən mehri xanım geri qarılıb səs gələn tərəfə baxanda gördü oxuyan Şəhridi. İki sevgili bir-birinə sarmaşdı.

İndi aşiq-məşuq burda – Yeddi qala şəhərində bir-birindən hal-əhval tutmaqda olsun, eşit Yaradanquludan. Yaradanqulu elə ki, Mehri xanımın yerini-yatağını dürüst öyrəndi. Düz bir baş üz çevirdi. Kürdoğlunun hüzuruna. Dedi: Kürdoğlu, bu günnən sənin adını qoydum Kürdoğlu paşa, indi çək qoşunu gedək Mehri xanımı al. Hüseyin paşanın da mal-mülkünə sahib ol, özün də ol paşa. Kürdoğlu dedi, əyə, bir ağıllı başlı de görüm, nə demək istiyirsən. Yaradanqulu dedi, dilnən deyəmmərəm, dayan, saznan deyim. Götürdü görək nə dedi:

Canım paşa, gözüm paşa,
Paşa, bir xələt, bir xələt.
Səni görüm yüz il yaşa,
Paşa, bir xələt, bir xələt.

Nələr gəlibdi başıma,
İrəhm eylə göz yaşım.
Araqçının qoy başına,
Paşa, bir xələt, bir xələt.

Yaradanqulu qəhrindədi,
Aynan, günün təhrindədi.
Yeddi qala şəhrindədi,
Paşa bir xələt, bir xələt.

Bəli, Kürdoğlu böyük qoşunnan Hüseyin paşanın üstünə gedir. Gedir çatır Hüseyin paşaya xəbər göndərir ki, ya Mehri xanımı öz xoşunnan mənə verməlisən, ya da torpağında turp əkəjəm.

Hüseyin paşa deyir, oğul, nə dava-şavaş salıfsan, mənnən nə bölünəsi ortağ malım var. Özün görürsən ki, neçə illərdi mən Mehriyi də, Şəhriyi də itirmişəm. Tapa bilirsən halalındı, get hardan istiyirsən tap apar. Hüseyin paşa belə deyəndə Kürdoğlu götürdü söznən ona nə dedi, Hüseyin paşa nə cavab verdi; tərəfindən ərz eliyək, sizə can sağlığı:

Əylən-əylən türkmən paşa,
Gələrsən coşuna-coşuna.
Sənnən ollam Mehri yarı,
Gedərsən eşinə-eşinə.

Hüseyin Paşa:

Laf eyləmə xıncır oğlu,
Gəlirsən coşuna-coşuna.
Çəkərəm misri qılıncı,
Sən tək çəpəllər başına.

Kürdoğlu:

Qalxanı qola taxaram,
Oxu sinənə çaxaram.
İndi taxtını yıxaram,
Bəlalar gələr başına.

Hüseyin Paşa:

Sizdə varsa addar-sannar
Meydanda tökərəm qannar.

Sənin kimi yüz aslannar,
Quzğun edərəm leşinə.

Kürdoğlu:

Kürdoğluyam çoxdu zorum,
Sənə dəyməmiş azarım.
Verginən sən Mehri yaram
Çəkilmə dağlar başına.

Hüseyn Paşa:

Etməz türkmən paşa etməz,
Namərdlər mətləbə yetməz.
Kəllə gedər Mehri getməz
Dayanma dur, get işinə.

Kürdoğlu baxıb görür ki, Hüseyn paşadan bir şey hasil olası döylü. Mehri xanımın yerini-yurdunu doğurdan da bilmir. Odu ku, Yaradanqulunun bələdçiliyinən qoşunu çəkir Yeddi qala şəhrinə. Bir neçə gününə sonra gəlir Yeddi qala şəhrinə çatırlar. Kürdoğlu Yeddi qala şəhrinin paşasına xəbər göndərdi ki, Mehri xanımı davasız-şavasız versin, yoxsa torpağını torbaynan daşıdırajam.

Qala şəhrinin paşası adil adam idi. Odu ku, qan axıtmağın tərəfində döyüldü. Fikirləşdi ki, nə cür eləsin ki, Kürdoğludan yaxa qurtarsın. Birdən ağına gəldi ki, gəl Koroğluya xəbər göndər, de ki, dara düşmüşəm. Kürdoğlu kəsdirib başımın üstünü. Özünü yetir mənə. Elə də elədi.

Xəbər Koroğluya çatan kimi Koroğlu heç kimə heç şey demədən Qıratın belinə sıçrayır. Üz qoyur Yeddi qala şəhrinə. Şəhərə onda çatır ki, qaş qaralıb. Kürdoğlu şəhərin həndəvərinə hər yerdə keşikçi düzmüşdür. Keşikçilər Koroğluyu

görüb tanıdırlar. Tez qaçıb Koroğluya xəbər verirlər ki, şəhərə bir nəfər pəhləvana bənzər adam gəlir. Kürdoğlu tez Koroğlunun yolunu kəsdirir. Kürdoğlu at belindən bu adamı görən kimi tanıyır ki, bu Koroğludu. Əmə, indiyə kimi heç üz-üzə gəlməmişdilər. Yaxınlaşır Koroğlunun atının cilovunna tutur, qılıncı çıxardıb söyküyür Koroğlunun boğazına.

- Tərpənmə naxələf oğlu, kəsdim.

Koroğlu der, nəyi kəsdin a bala, sana nə qayırmışam ki, məni kəsirsən?

- Kimsən?

- Koroğlu cavab verir ki, mən bu Yeddi qala şəhrinin qarolçusuyam. Çölü-çəmənə gəzib dolanmışam. İndi də qayıdıram.

- Əyə, kişi gəl məni aldatma, sən bazburutda qoruqçu olmaz. Düzünü de.

Koroğlu der, oğul, and verirəm sənə inandığıma, gəl məni burax çıxım gedim işimin dalınca.

Kürdoğlu əl çəkmir, der sən Koroğlusan ki, Koroğlusan. Deyillər Koroğlu mərd adamdı, düz danışandı, düzün de, buraxım çıx get.

Koroğlu götürür görək nə deyir. Kürdoğlu ona nə cavab verir.

Uca-uca dağlar aşan Kürdoğlu,
Ay Kürdoğlu mən Küroğlu deyiləm.
Səni görüm yaşa-yaşa Kürdoğlu,
Ay Kürdoğlu, mən Koroğlu deyiləm.

Kürdoğlu:

Dad eyləyib mən gəlmişəm üstünə
Əl çək bu dağlardan gəl get, Koroğlu.

Durmaginən öz canıyın qəsdinə,
Əl çək bu davadan, gəl get Koroğlu.

Koroğlu:

Koroğlunun dəlisinə hay nədi.
Qovğa günü paşa nədi, bəy nədi
Qarşısında əlli nədi, say nədi,
Ay Kürdoğlu mən Koroğlu deyiləm.

Kürdoğlu:

Hay-hay deyib uca dağlar kəsərəm.
Ovçu mənəm bərələri pusaram.
Soyuban dərinə, saman basaram.
Əl çək bu davadan gəl-get Koroğlu.

Koroğlu:

Koroğlu deyiləm, dağlar aşanam,
Meydanlarda nərə çəkib coşanam.
İnanginən ismidə mən Rövşənəm,
Ay Kürdoğlu, mən Koroğlu deyiləm.

Kürdoğlu:

Kürdoğluyam, uzaq-uzaq yolum var.
Ac aslanam dürlü-dürlü halım var.
Sənin kimi bir neçə min dəlim var,
Əl çək bu davadan gəl get, Koroğlu.

Söz cavabını tamamladılar. Kürdoğlu Koroğlunu tanı-
yannan sora der ki, Koroğlu, mən bu davadan qayıdıram.

Koroğlu der əyə, Kürdoğlu bunnan canını qurtara bilməzsən. İndi ikimiz də birləşək gərək bu cavannarın toyunu eliyək.

Elə də eliyirlər. Kürdoğlu öz niyyətinnən dönür. Yara-danquluyu tapıb ömrünə fərman verənnən sora Şəhriynən Mehriyə dünyanın gözü görmədiyi bir toy eliyirlər ki, gəl görəsən. Aşix Cunun da bu toyun səda-sorağını eşidif bir baş Yeddi qala şəhərinə gəlif toyun axırncı gününə çatır. Sazı sinəsinə basıb “Orta müxəmməs” üstündə bir duvaqqapma oxuyur. Şəhriynən Mehri hər ikisi vüsala yetişir, oğul-qız yiyəsi olur, hərəsi 120 il ömür sürürlər.

ZƏRQAM ŞAH

Sizə kimdən danışım, nədən söyləyim, Səməngan şəhərindən və onun hökümdarı Xarəzm şahdan. Bu şahın o qədər var-dövləti var idi ki, dəryalar mürəkkəb olsa meşələr qələm, yenə də onun hesabına çatmazdı. Amma övlad sarıdan Allah ona kəm baxmışdı. Ömrünün çoxunu keçirsə də özündən sonra var-dövlətinə sahiblik edəcək bir varisi yox idi. Şah qocaldıqca bu dərd onu əyir, fikir, qəm-qüssə ona rahatlıq vermirdi.

Şah bir dəfə arvadı Bənzərbanunu yanına çağırıb taleyindən şikayətlənir və dərdini onunla bölmək istəyir. Bu vaxt şahın otağına bir dərviş daxil olur. Şah dərvişi görüb çox qəzəblənir və onu buraya kimin buraxdığını soruşur. Dərviş cavab verir ki, özüm gəlmişəm, həm də xeyrxahlığa gəlmişəm.

Şah deyir:

– Mən şah, sənə qapı-qapı gəzən dərviş, mənə nə xeyr verə bilərsən?